

N:o 71.

Af herr **Benedicks**, *angående skrifvelse till Konungen i fråga om ändrade bestämmelser rörande valrätten till Riksdagens Andra Kammare m. m.*

En af de viktigaste lärdomar historien gifver oss är, att ett folks lycka i väsentlig grad beror på den styrelseform, hvarunder det lever. Är denna byggd på riktiga grundsatser och i öfrigt anpassad efter folkets allmänna karaktär och skaplygne, då finner man nästan utan undantag, hurusom lycka, lugn och välstånd äro rådande. Är däremot ett lands konstitution i ena eller andra hänseendet bristfällig, visar detta sig ganska snart inom samhällslifvets skilda områden: maktmissbruk, partistrider och omhvälfningar förekomma ofta; näringslifvet försummas och landets finanser förstöras.

Ser man på vår egen historia, skall man där finna en fullgod bekräftelse på hvad, som ofvan anförts rörande den stora vikten af en god konstitution. Få länder hafva en så rik erfarenhet i berörda hänseende som Sverige. Enväldet i dess olika former har här pröfvats, och i regel visat sig vara för land och folk olyckligt. All makt samlad i en hand, vare sig det nu är konungens eller folkets, leder till maktmissbruk och ett lands olycka. Att det karolinska enväldet under Karl XII och det gustavianska under Gustaf IV Adolf förde vårt land till branten af undergång, är allt för bekant, för att i detta sammanhang behöfva närmare omnämnas. Föga bättre har det varit, då folket haft öfvermakten här i landet. Man behöfver endast erinra om den förnedringsperiod, vårt land genomlefde under frihetstiden, eller, som det äfven med rätta kallas, partitidhvarvet. All makt låg hos Riksdagen

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 43 Häft. (N:o 71). 1

eller rättare hos dess sekreta utskott. Kungamakten var så kringskuren och reducerad, att man slutligen ansåg sig kunna ersätta densamma med en namnstämpel. Inom Riksdagen kämpade de olika partierna om makten och för att tillförsäkra sig denna och komma sina motståndare till lifs, tvekade man icke att påkalla utländska makters inblandning uti våra inre politiska förhållanden. Ansvarslösheten och partiförblindelsen gick så långt, att man till och med af partipolitiska skäl invecklade landet i krig med Ryssland 1741, ett krig, som slutade olyckligt och gjorde oss nästan fullkomligt beroende af det ryska inflytandet. Mutsystemet blomstrade inom de politiska kretsarna i stor utsträckning. Landets drätsel råkade i lägervall; industrien, som till en början genom konstlade medel bragts till en viss utveckling, gick tillbaka och fördärfvades fullständigt. Genom Gustaf III:s kraftiga ingripande räddades vårt land den gången från att dela Polens öde.

Det torde emellertid icke vara rådligt att allt för mycket lita på att i dylika fall konungen skall kunna uppträda såsom landets räddare. Det är nämligen betydligt svårare att afskaffa folkets envælde än att skilja en enväldig konung från makten. Vår historia vittnar om, att det senare kan gå lätt nog, men den visar ock, hurusom en statskupp af den natur Gustaf III genomförde år 1772, kan misslyckas och leda till en ytterligare inskränkning af konungamakten och ett än mera otygladt partivælde. Adolf Fredriks misslyckade försök 1756 är ett vittnesbörd härom.

Då vår nuvarande konstitution tillkom 1809, hade man sålunda en rik erfarenhet att bygga på. Man hade sett, hvilka för land och folk vådliga följder en enväldig konungamakt och en oinskränkt folk-makt medförde. Den nya författningen sökte därför gå en medelväg mellan dessa båda ytterligheter. Den skapade en stark konungamakt, men ställde vid dennas sida en med vidtgående befogenhet utrustad folkrepresentation. Makten delades sålunda mellan konung och folk. Den dualistiska principen genomfördes för att förebygga ensidigt maktmissbruk. Denna fullkomligt riktiga grundsats har sedermera ytterligare utvecklats, i det densamma lagts till grund för representationens fördelning i tvenne med hvarandra fullt likställda och med samma behörighet och myndighet utrustade kamrar. Under hägnet af denna konstitution har vårt folk framlevvat en af de lyckligaste tidsskedena i sitt lif och landet har på såväl den andliga som den materiella odlingens område gått framåt med stora steg. Det är ingen öfverdrift, då man säger, att det svenska folket är ett bland de lyckligast lottade folk i världen. Ingenstädes åtnjuta medborgarna större frihet än här i landet.

Samvets- och yttrandefrihet förefinnas i vidsträcktaste mått. Den personliga friheten är ock, såframt det afser ingrepp ofvanifrån, på allt sätt lagfäst.

I betraktande af dessa förhållanden är det uppenbart, att man måste med största försiktighet vidtaga förändringar uti en konstitution, hvilken visat sig vara så i allo förträfflig som den svenska. Oaktadt man sålunda kunnat hafva rätt att förvänta, det mogen eftertanke skulle hafva gjort sig gällande vid den af nästlidet års riksdag beslutade rösträttsreformen, har detta så långt ifrån varit fallet, att man tvärtom, utan någon som helst tanke på följderna, slagit in på en väg, som helt visst kommer att medföra olycka för vårt land. Den allmänna rösträtten, hvarmed vi nu skola »lyckliggöras», och det parlamentariska styrelsesättet, som blir en gifven följd däraf, har nämligen öfverallt visat sig medföra föga lycka för ett land, framför allt har detta varit förhållandet i de länder, där en samhällsbevarande motvikt mot den ytterliga radikalismen saknas. Huru vårt lands öde kommer att ställa sig, därest det hvilande rösträttsförslaget varder genomfördt, kan man ju aldrig med full visshet på förhand säga, då man gärna vill hoppas, att resultatet må blifva det bästa möjliga. Men man behöfver icke se saken alltför mörk för att hysa djupa farhågor för detta förslags verkningar. Vill man nämligen göra sig det besväret, att närmare undersöka huru de politiska och samhälleliga förhållandena gestalta sig i de främmande länder, där den allmänna rösträtten blifvit genomförd, kan man icke undgå att känna sig djupt nedslagen inför tanken på Sveriges framtid.

England är som bekant parlamentarismens hemland. Den allmänna rösträtten är numera praktiskt sedt där genomförd. Därvid är dock att märka, dels att man gått tillväga med stor försiktighet, i det man, för undvikande af brådstörtade omhvälfningar, endast undan för undan låtit de olika klasserna träda fram och komma i åtnjutande af politiska rättigheter, dels gjort rösträtten beroende af en viss besutenhet. Sålunda erfordras i allmänhet att antingen äga eller innehafva jord till ett visst värde eller ock att äga, hyra eller innehafva en till visst belopp uppskattad bostad. Bestämmelserna härom äro dock så liberala, att det är ett jämförelsevis ringa antal män, som sakna rösträtt till underhuset. Oaktadt den allmänna rösträtten kan man dock säga, att den engelska konstitutionen är väl anpassad efter det engelska folkets skaplynne och samhällsförhållanden. Den engelska författningen är visserligen icke byggd på den dualistiska principen om maktens delning mellan konung och folk, såsom fallet är med vår nuvarande konstitution, men denna princip kommer dock till uttryck i det parlamenta-

riska styrelsesättet, sådant detta under århundradenas lopp utvecklats sig. Såsom bekant växlar makten mellan de båda stora partierna i underhuset. Det parti, som äger majoriteten därstädes, bildar regeringen. Men så snart denna förlorar sitt stöd i underhuset, öfvergår makten till oppositionspartiet. Följden häraf är, att landet nästan alltid äger en stark och kraftig regering. Något maktnissbruk kan regeringen och dess parti icke gärna göra sig skyldiga till, då en vaken opposition städse kontrollerar och nagelfar alla dess göranden och låtanden. Åtskilliga omständigheter hindra, att den stora massan tillskansar sig all makt med tillhjälp af den allmänna rösträtten. Den socialistiska arbetarrörelsen har i England icke haft samma framgång som i andra länder. En väsentlig orsak härtill är, att fackföreningarna i allmänhet icke lämnat densamma något stöd. Flertalet af dessa föreningar har nämligen bildats och utvecklats långt innan den socialdemokratiska rörelsen började utbreda sig och är baserad på rent facklig grund och utgöres mest af yrkesskickliga arbetare. De disponera öfver stora fonder och äro i regel socialisternas värsta fiender.

En annan omständighet, som i hög grad bidrager till att oskadliggöra den allmänna rösträttens verkningar i England, är det konservativa draget hos landets befolkning. Obenägenhet för omstörtande förändringar, vördnad för häfdvunna seder och bruk utmärker den engelska folkkaraktären.

Ett starkt konservativt inflytande utöfvas också af den ganska talrika adeln, hvilken genom sin rikedom och sin sociala ställning gifvetvis måste spela en betydande roll i det engelska samhällslifvet. En stor del af den engelska jorden befinner sig i adelns händer. I ecklesiastiskt hänseende utöfvar densamma också ett betydande inflytande. Af Englands 13,350 pastorat äro nämligen icke mindre än 8,151 patronella. Att denna samhällsklass skall äga en betydande makt, ligger i öppen dag. Huru mycket lyckligare äro då icke förhållandena hos oss, där de samhällsbevarande krafterna *hittills* kunnat göra sig gällande, utan att olikheterna folkklasserna emellan varit så oerhördt stora som i England.

De stora kostnader, valen till underhuset medföra, utgöra jämväl en stark motvikt mot den allmänna rösträttens verkningar. Följden häraf är, att endast förmögne eller åtminstone välbergade män kunna låta invälja sig i parlamentet. Medan omkostnaderna för ett val förr kunde uppgå till flera hundra tusen kronor, har på senare tiden genom lag bestämts, att utgifterna för ett val ej få öfverstiga 5,000 pund. Men denna summa, i svenskt mynt motsvarande 90,000 kronor, är till-

räckligt stor för att i allmänhet hindra socialistiska och radikala yrkespolitici att komma in i underhuset. Trots den allmänna rösträtten har till och med det liberala partiet häraf en ganska konservativ anstrykning. Det nu anförda jämte åtskilliga andra omständigheter göra, att den allmänna rösträtten icke kommit att för England medföra några skadliga verkningar.

Samma förhållande råder i *Tyskland*, där jämväl den allmänna rösträtten tillämpas vid valen till den tyska riksdagen. Som bekant infördes denna af politiska skäl och icke på grund af någon stark tro hos de maktägande på dess teoretiska berättigande. Genomförandet af Tysklands enhet kräfde det. Man förbisåg emellertid icke att nödiga motviker mot densamma erfordrades. Det förnämsta bålverket mot dess farliga verkningar utgöres af förbundsrådet, hvilket består af ombud för de olika förbundsstaternas regeringar och utgör en bergfast första kammare. Ingen af riksdagen beslutad lag kan komma till stånd utan detta förbundsråds bifall och medverkan. En annan omständighet, som är ägnad att verka i konservativ riktning, är den bestående valkretsindelningen. Denna är uti lag bestämd och växlar icke efter folk-mängdens tillväxt. Följden häraf är, att exempelvis socialdemokraterna, trots att de räkna omkring en tredjedel af alla afgifna röster, icke förmå insätta ett motsvarande antal representanter i riksdagen. Den stora tillväxten i deras röstetal faller nämligen på de stora städerna, och dessas representantantal är fixerad. Oaktadt goda garantier sålunda finnas mot den allmänna rösträttens verkningar, har man dock icke helt och hållet gått fri för dess olägenheter. Liksom öfverallt annorstädes, där den tillämpas, hafva dessa visat sig på det finansiella området. Man har nämligen måst slå in på lånevägen, icke därför att landet icke skulle kunna åstadkomma mycket högre årliga statsinkomster, utan därför att Riksdagen under lång tid icke velat bevilja några nya tullar, som skulle kunna blifva gifvande, utan i stället med socialisterna i spetsen endast pålagt ytterligare inkomstskatter och progressiva skatter.

Äfven i *Preussen* finner man starka garantier mot den allmänna rösträtten. Först och främst har man att märka, att konungamakten i detta land är synnerligen stark och utgör den bästa motvikten mot den ytterliga radikalismen. Vidare äro valen till *Abgeordnetenhaus* (andra kammaren) indirekta och verkställas efter ett valsystem, som tillförsäkrar de högre beskattade det afgörande inflytandet. Den för närvarande i Preussen pågående rörelsen för införandet af den allmänna, lika och direkta rösträtten kan visserligen komma att medföra en för-

ändring af valsystemet, men därom kan man vara förvissad, att de maktägande icke utan vidare skola öppna portarna på vid gafvel för den framstormande demokrati. Slutligen är att märka, att Herrenhaus (första kammaren), hvilket har en utpräglad konservativ karaktär, intager en stark och själfständig ställning och utgör en kraftig motvikt mot demokratiens inflytande och ett säkert stöd för kronan. Det var endast med denna kammars medverkan Bismarck lyckades genomföra Tysklands enhet.

Oaktadt den allmänna rösträttens tillämpning uti ofvannämnda länder hafva de politiska förhållandena därstädes gestaltat sig på ett i stort sedt lyckligt sätt. Att så blifvit fallet, beror uppenbarligen därpå, att de *samhällsbevarande* intressena, hvilka äro af lika stor vikt och betydelse som de liberala och radikala, för att nu icke tala om de socialdemokratiska, bereds tillfälle att utöfva ett tillbörligt inflytande å landets politik antingen inom representationen eller genom konungamakten. I de länder däremot, där detta icke är förhållandet, utan fältet lämnats öppet för demokratiens fulla och fria utveckling, utan att de samhällsbevarande intressena fått göra sig gällande, där finner man, hurusom den allmänna rösträtten verkat på ett för dessa länder synnerligen olyckligt sätt.

Innan jag öfvergår till att närmare redogöra för, huru de politiska förhållandena utvecklats sig i dessa länder, vill jag yttra några ord rörande Nordamerikas Förenta Stater och Italien. Uti *Förenta Staterna* är som bekant den allmänna rösträtten införd vid val af ledamöter i kongressens representanthus. Huru densamma därstädes verkat, torde för en hvar vara något så när bekant. En oerhörd korrupsion råder inom det offentliga lifvets flesta områden. Man behöfver endast erinra om den beryktade Tammanyringen för att få en föreställning om, huru det fördärfliga mutsystemet blomstrar. Valmännens röster köpas och säljas alldeles ohöljdt och det har träffande sagts, att röstköp vid kongressvalen är det enda sättet för kapitalet att kunna öfva något inflytande på det politiska lifvet. Den rådande korrupsionen gör också, att rättvisa mången gång är synnerligen svår att uppnå i detta land. De stora trusterna och bolagen tveka icke att muta domstolarna för att på detta sätt kunna undandraga sig sina förpliktelser. Ett bolag, Pennsylvania järnvägsaktiebolag, innehar, som bekant, hela järnvägsnätet inom staten Pennsylvanien. Endast i staten Philadelphia blefvo för åtskilliga år sedan flera hundra personer ihjälkörda af järnvägarna. Ehuru nästan ingen annorstädes i världen utdömes så stor ersättning för förspillda människolif som i Förenta Staterna, undandrog sig bolaget

i förenämnda fall all ersättningsskyldighet. Alla domare i staten voro nämligen, enligt hvad som uppgafs, mutade af bolaget. Saken gick till och med så långt, att man fann sig föranlåten att stifta en lag, som medgaf anhängiggörandet af talan mot stora bolag i andra stater, än där bolaget hade sitt säte. Ett annat stort bolag, Standard Oil Company, skall, enligt uppgift, utöfva det bestämmande inflytandet vid tillsättandet af konsulerna och tjänstemännen i utrikesdepartementet, en utväg, som bolaget begagnar sig af för att förhindra framkomsten af för densamma obehagliga reklamationer. Oaktadt dessa beklagliga förhållanden, har den allmänna rösträtten dock icke inom det rena politiska området åstadkommit så stor skada, som man skulle vara böjd för att antaga. Orsaken härtill är, att senaten utgör en synnerligen stark motvikt mot representanhuset, och den verkställande makten mot kongressen i dess helhet. Den politiska tyngdpunkten inom kongressen ligger nämligen hos senaten, hvilken ju utgöres af ombud för de särskilda förbundsstaterna. De personliga kvalifikationerna hos senatorerna äro betydligt större än hos representanhusets medlemmar, hvilka till största delen utgöras af rena yrkespolitici, »politicians», en benämning, hvari man i Amerika alltid inlägger en föraktfull betydelse. Härtill kommer, att senaten enligt författning är utrustad med en del synnerligen viktiga befogenheter, som icke tillkomma medkammaren. Sålunda skall senaten gifva sin bekräftelse åt utnämningar af högre ämbetsmän och å utrikespolitiken utöfvar den jämväl ett bestämmande inflytande. Den starka ställning, senaten intager i förhållande till det genom allmän rösträtt utsedda representanhuset, gör, att detta kommer att spela en mycket underordnad roll i Förenata Staternas politiska lif. Presidentens själfständiga och oberoende ställning gentemot kongressen medför också en synnerligen god garanti mot en allt för långt gående demokratisk reformlusta. Den vetorätt, som enligt författningen tillkommer honom, begagnas i stor utsträckning och ett afsevärdt antal mer eller mindre omogna, af kongressen beslutade lagförslag blifva förkastade; så afslog presidenten Cleveland under sin 4-åriga ämbets tid mer än 300 olika lagförslag. Det parlamentariska styrelsesättet, som plägar vara förenadt med den allmänna rösträtten, förefinnes som bekant icke i Amerika, utan intager regeringen en fullt oberoende ställning till kongressen. Ministrarna hafva icke en gång tillträde till densamma, en omständighet, som alltid innebär en stor styrka för regeringen.

Italien företer liknande förhållanden med Förenata Staterna. Äfven där tillämpas i det närmaste den allmänna rösträtten och man har fått göra samma erfarenhet som annorstädes. Korruptionen frodas mången-

städes ganska ohöljdt. Man behöfver endast erinra om det inflytande de bekanta förbunden maffian och camorran utöfva i politiskt hänseende, för att få klart för sig, huru tillståndet är i detta land. Den lägre befolkningen är nedtryckt af skatter och pålagor. I parlamentet sysslar man mera med partistrider och personliga intriger än med arbete för landets väl. Ehuru förhållandena sålunda måste betecknas såsom synnerligen dåliga, finnes det dock i parlamentets öfre kammare, senaten, en konservativ motvikt mot den i deputeradekammaren öfvermäktiga demokratien. Senaten utgöres nämligen af personer, hvilka sitta där dels på grund af sin ställning och dels på grund af regeringens utnämning. Uppenbart är, att en sådan kammare skall innebära en betydligt större garanti för en sansad och samhällsbevarande politik än en, som framgår ur allmän rösträtt. Ehuru senaten, på grund af sättet för dess bildande, i den allmänna uppfattningen icke har så stort anseende, har dess inflytande i det italienska parlamentet dock många gånger visat sig vara af stor nytta för landet. Så långt som önskligt vore, har dess makt dock icke sträckt sig. Trots de uppenbara missförhållandena, som ännu existera, går dock landet alltjämt framåt både i ekonomiskt och socialt hänseende.

Till denna grupp kan man äfven räkna Danmark, Holland och Belgien, där, oaktadt allmän rösträtt är införd, förhållandena äro mindre olyckliga än i många andra länder, tack vare att de hafva öfverhus, i hvilka de samhällsbevarande elementen kunna göra sig gällande.

Går man nu vidare och ser till, huru förhållandena gestalta sig i de länder, där icke någon konservativ motvikt finnes mot den allmänna rösträtten, skall man snart finna, hvilka olägenheter, för att ej säga olyckor densamma därstädes medför.

Det oss närmast liggande och mest lärorika exemplet härpå erbjuder *Norge*. Man finner där en synnerligen god bekräftelse på hvad ofvan sagts, rörande konstitutionens stora betydelse för ett lands lycka. Ehuru det norska folket är af samma stam som det svenska och i stort sedt företer samma allmänna karaktär, finner man dock, hurusom den politiska utvecklingen därstädes gått i en riktning, som för hvarje tänkande person måste betecknas såsom synnerligen olycklig. Orsaken härtill är gifvetvis i främsta rummet att söka uti den radikala konstitution, hvarmed detta land »lyckliggjorts». Helt visst har man där icke ursprungligen tänkt sig en så utpräglad demokrati, som utvecklingen medfört. Frånvaron af en stark konungamakt och af betryggande representation för de konservativa samhällsintressena hafva emellertid ledt därhän, att radikalismen tillskansat sig det afgörande inflytandet i de

allmänna angelägenheterna. Alltsedan Sverdrups bekanta ord fälldes i stortinget: »All makt skall samlas i denna sal» har denna utveckling pågått i allt hastigare tempo. Sedan konungamakten år 1884 kapitulerat inför stortinget, har intet hinder ställts i vägen för vänsterns radikaliseringsplaner. År 1898 infördes den allmänna rösträtten, 1905 sprängdes unionen med Sverige, 1906 erhöilo kvinnorna politisk rösträtt och 1907 afslöts med stormakterna en traktat, som ställde landet under deras förmyndarskap. Ser man på de inre förhållandena i detta land, kan man sannerligen icke finna dem annat än minst sagdt bedröfliga. Som bekant hafva skatterna ökats till en höjd, som nästan förkväver och tillintetgör industri och kapitaltillväxt. Sålunda lärer, enligt uppgifter meddelade i tidningarna, i Kristiania minsta beskattningen för en fabrik vara 23 ½ procent, under det densamma för andra uppgått ända till 54 procent af inkomsten. En fabrik lärer på ett år hafva utbetalt i skatt mera än den sammanlagda utdelningen under 10 år. En annan, nybyggd sulfitfabrik, som efter att hafva kostat cirka 1,700,000 kronor förgäfves utbudits till 1,500,000 kronor och 1,000,000 kronor, har till sist sålts för 560,000 kronor. Tre väfverier nedlades på ett år. Ett bland Norges största sågverk, Glemmingeverken, har nedlagts och skogarna försålt till följd af socialisternas framfart. Ser man efter, huru detta skattesystem ställer sig inom kommunerna, finner man förhållandena därstädes lika sorgliga. Stadskommunernas utgifter blefvo nästan jämnt fördubblade under tiden 1893—1901 (från 17,8 till 35,4 millioner kronor), medan landtkommunernas utgifter under samma tid växte med 80 procent (från 12,2 till 18,2 millioner kronor). Kommunernas skuldbörda företer en ännu mera imponerande ökning, städernas från 38 till 95,1 millioner kronor och landsbygdens från 10,8 till 20,8 millioner kronor, tillsammans en ökning af 137,5 procent. För jämförelses skull må nämnas, att under perioden 1893—1902 de svenska kommunernas skuldbörda ökades med 66 procent. I Kristiania har utvecklingen varit rent våldsam. Under de 20 åren 1880—1900 ökades utgifterna från 5,2 till 22,9 millioner kronor, alltså med omkring 300 procent, och hvad den kommunala skuldbördan angår, ökades den ensamt på de fem åren 1895—1900 från 20 till 53 millioner kronor, alltså med 165 procent. Kontrasten med Stockholm är här ganska slående; dess skuldbörda ökades under åren 1895—1902 (alltså under sju år) från 62½ till 96½ millioner kronor, det vill säga med 54 procent. I verkligheten är Kristianias kommunala ekonomi långt mera undergräfd än de anförda siffrorna ge vid handen. Att dessa förhållanden skola verka i hög grad tryckande på alla möjliga företag är uppenbart. Redan ofvan har

jag anfördt en del exempel på huru industrien går under. Jag vill i detta sammanhang endast erinra om hurusom i Kristiania kommunens spårvägar, som i anläggning kostat omkring en och en half millioner kronor, ett år lämnat en behållning af föga mer än 3,000 kronor; gasverket, hvars inkomster i staten beräknats till 197,000 kronor, lämnade endast 7,000 kronor. En mångfald dylika talande exempel skulle ytterligare kunna andragas för att visa, hvarthän den radikala styrelsen fört landet. Enligt en af vederbörande expeditionschef lämnad uppgift äro landets finanser så dåliga, att det icke har råd att låta folkskolebarnen få undervisning under mera än tolf veckor under året. Statsskulden har gifvetvis också år från år ökats. År 1905 uppgick den till 149 kronor per invånare, medan den i Sverige var 72 kronor. Antalet emigranter, som år 1900 utgjorde 6,699, hade år 1903 uppgått till omkring 27,000, således på fyra år fyrdubblats. Medan emigrationen från Sverige år 1906 var fyra utvandrare på tusen invånare, var den från Norge nio. Särskildt anmärkningsvärdt är, att en hel del förmögna personer utvandra. Enligt hvad en norsk nationalekonom uppgifver, läser i Köpenhamn finnas »en hel koloni af norske skatteflygtare» . . . Det anförda kan vara nog för att visa resultatet af denna på den allmänna rösträtten grundade politik.

I likhet med Norge har jämväl *Finland* lyckliggjorts med allmän rösträtt och enkammarssystem. Huru förhållandena därstädes komma att gestalta sig, vet man ej, då man hittills icke har någon erfarenhet att bygga sitt omdöme på. Med största sannolikhet kommer dock utvecklingen här att gå i samma riktning som i Norge och andra länder med enkammarssystem. Att månglerskor och köksor hafva säte i landtdagen behöfver ju icke i och för sig innebära något förkastligt, men det utgör dock ett bevis för intelligensnivån hos den nya landtdagen.

Huru förhållandena äro i *Serbien* och *Grekland*, också länder med enkammarssystem och allmän rösträtt, torde icke behöfva närmare omnämnas. Det kan vara nog att här erinra om de rådande partistriderna och hurusom de krig mot grannstaterna, som af parlamenten beslutats, utfallit olyckligt och medfört stora olyckor för dessa länder.

Uti *Spanien* och *Portugal* ser man samma exempel på den allmänna rösträttens verkningar. Såväl de offentliga som de enskilda finanserna äro i ett bedröfligt skick, styrelsen dålig och förvaltningen usel. Den allmänna rösträtten har där haft samma följder som öfverallt annorstädes, där konservativa motvikter saknas.

Såsom en yttring af den allmänna rösträtten torde jämväl böra nämnas några ord om huru den progressiva beskattning verkat, som

införts i *Schweiz*. Bestämmelserna härom äro olika i olika kantonen. I Genève och Lausanne har emellertid denna beskattning medfört, att den ena kapitalisten efter den andra öfverflyttat till Basel, där någon sådan beskattning icke finnes. Sålunda lärer det hafva gått så långt, att vederbörande roteman besökt de högst beskattade borgarne och förmått dem att mot en reduktion af 50 à 60 procent på skatten stanna kvar i kantonen. Basel har emellertid, enligt hvad som uppgifves, genom denna invandring blifvit den på millionärer relativt rikaste stad i världen.

Vi vilja härefter se till, huru förhållandena gestalta sig i det land, där den allmänna rösträtten först genomfördes, nämligen *Frankrike*. Under det sekel den där tillämpats har den ena omhvälfningen efter den andra ägt rum. Den ena konstitutionen efter den andra har antagits för att efter någon kortare tid afskaffas och ersättas af en helt annan författningstyp. Med den allmänna rösträttens tillhjälp har monarkien störtats och republiken införts upprepade gånger, och landet har naturligen blifvit lidande på dessa ständiga omhvälfningar. Den lugnaste tiden inträffade under andra kejsardömet, då ett personligt regeringssystem tillämpades. Då däremot Napoleon III gaf efter för de radikalas påtryckningar om ett parlamentariskt styrelsesätt, började olyckorna tränga in öfver landet. Man har visserligen gifvit Napoleon III skulden för fransk-tyska kriget 1870, men det torde icke kunna bestridas, att större delen af ansvaret föll på det radikala parlamentet, som först vägrade att bevilja erforderliga anslag till armén och därigenom i hög grad försvagade landets försvarskraft samt därefter så godt som tvang kejsaren emot hans vilja begynna kriget. Efter den tredje republikens införande och radikalismens fullständiga genombrott har det allt mer och mer visat sig, hvarthän det leder, då de samhällsbevarande krafterna icke hafva tillfälle att öfva något inflytande på landets politik. Korruptionen har allt mer och mer genomträngt Frankrikes offentliga lif. Man behöfver blott erinra om Panama för att få en föreställning härom. Sedan radikaler och socialister omhändertagit ledningen af landets öden, hafva förhållandena än mera tillspetsat sig. Ehuru Frankrike kanske är det rikaste landet i Europa, laborerar staten likväl med dåliga finanser. Statsskulden har ökats i mycket hög grad. 1870 utgjorde densamma 8 à 9 milliarder francs, men för närvarande uppgår den till nära 31 milliarder. Af denna stora ökning utgör den till Tyskland utbetalade krigsskadeersättningen 5 milliarder. Omkring 6 milliarder hafva användts till arméns och flottans omorganisation. De öfriga 11 milliarderna hafva trots årliga stora budgeter plottrats

bort på än det ena än det andra hållet. Orsaken till de många onödiga utgifterna är till stor del att söka därutinnan, att regeringen måste tillfredsställa alla de oftast synnerligen obefogade önskemål, som framställas af de till dess parti hörande deputerade, hvar och en för sitt departement. Då de deputerade för att visa sig måna om sin valkrets ofta framkommo med förslag om järnvägar, landsvägar, hamnar, skolor eller andra dylika ändamål, hvilka ur allmän synpunkt voro i många fall alldeles onödiga och öfverflödiga, måste regeringen understödja dessa, för att de deputerade skulle få behålla sina mandat och fortfarande kunna lämna densamma sitt understöd. Ett bevis på hur slösande man blifvit, är, att Frankrikes representation kostar landet årligen 13 millioner francs, under det den tyska riksdagen endast drager en kostnad af omkring 1 million francs. Den franska budgeten har upprepade gånger visat en årlig brist på mellan 200 och 250 millioner francs. Ehuru det franska folket är framför andra känt för sin stora sparsamhet, kommer således denna egenskap föga till synes i dess representation. Förutom dåliga finanser har Frankrike att dragas med en hel del missförhållanden, hvartill den allmänna rösträtten ytterst bär skulden. Skilsmässan mellan kyrka och stat, som föranledt så svåra inre strider och slitningar, har som bekant genomdrifvits af de socialradikala elementen i representationen. Vissa radikala lagstiftningsåtgärder hafva gifvit anledning till betänkliga oroligheter inom landet. Man behöfver i detta sammanhang blott erinra om den under nästlidet är i södra Frankrike pågående så kallade vinodlarstrejken, hvilken utvecklade sig till ett formligt uppror. Osäkerheten till lif och lem har under de senare åren i betänklig grad ökats. Krögarne, som förut alltid stodo på polisens sida i dess kamp mot brottslingarna, hafva, till följd af att makten öfvergått från myndigheterna till massan, ställt sig på den senares sida. Ett annat ganska belysande exempel på huru förhållandena kunna gestalta sig, när makten öfvergår till den stora okritiska hopen, erbjuder den franska staden Brest. Denna har alltsedan år 1904 haft en socialistisk kommunalstyrelse. Denna stad har gifvit världen ett belysande exempel på socialdemokratisk administrationsförmåga. De stora reformer, som utlofvades, hafva uteblifvit, men åtskilliga andra åtgärder hafva vidtagits, som tydligen visa, hvarthän socialisterna syfta. Skatten beräknas i Frankrike efter den hyra man betalar. Den nya kommunalstyrelsen beslöt emellertid att fritaga alla hyresbetalare under 150 francs från skatt. Därigenom minskades de skattskyldiges antal till hälften, och de kvarstående fingo följaktligen så mycket mera att betala. Skatten på en hyra af 1,200 francs växte

med 70 procent, och för större hyresbelopp blef ökningen ända till 200 procent. Dessutom infördes en hel del andra skatter, hvilka i våra dagar verka rätt komiska. Sålunda infördes den öfverallt annorstädes afskaffade s. k. skorstensskatten, d. v. s. man måste betala skatt för hvarje skorstenspipa, enär dessa, som det hette i motiveringen, »tjänade till värme för de rika». Välståndet i staden har under det socialistiska regementet betänkligt sjunkit. Stadens ekonomi har förstörts, handeln minskats och industrien betydligt decimerats. En staden tillhörig fond å 460,000 fres har försvunnit. Staden Toulouse lär ock lefva under samma förhållanden som Brest.

Af särskildt intresse är att se, hvilka verkningar den allmänna rösträtten medfört i *Australien* och *Nya Zeeland*. Båda dessa stater hafva lånat sina styrelseformer från moderlandet England. I spetsen för den verkställande makten står en af engelska kronan utsedd guvernör. Representationen är fördelad på tvenne kamrar och styrelsesättet är parlamentariskt. Regeringen tages nämligen alltid ur och bestämmes af majoriteten i representanthuset (andra kammaren). Oaktadt denna yttre öfverensstämmelse med den engelska konstitutionen, hafva dock såväl Australiens som Nya Zeelands författningar verkat i en helt annan riktning än Englands. Orsaken härtill är, att i nämnda författningar icke tagits någon hänsyn till de samhällsbevarande intressena. Följden har också blifvit, att socialister och radikaler sitta inne med all makt. Uti Nya Zeeland hade de konservativa före år 1891 majoritet i lagstiftande rådet (första kammaren), hvars medlemmar utnämndes på lifstid af regeringen. Till största delen utgjordes dessa af förmögne godsägare och industriidkare samt personer af mera framskjuten samhällsställning. Den oberoende ställning, kammaren då intog gent emot regeringen och medkammaren, har emellertid numera fullständigt förändrats. Det torde icke sakna sitt intresse att erfaras, huru därvid tillgått. År 1890 utbröt af en obetydlig anledning en hamnarbetarstrejk, som snart grep vida omkring sig. Arbetsgifvarne, hvilka i god tid förberedt sig och anskaffat stora kassar, segrade i striden. Detta blef emellertid deras olycka. På inrådan af liberalernas ledare beslöt arbetarne att till det yttersta utnyttja den allmänna rösträtten för att förskaffa sig makten inom representationen och därigenom det bestämmande inflytandet på landets lagstiftning. Detta lyckades också, och år 1891 blefvo arbetarne allenarådande uti andra kammaren. Den nya regering, som då bildades, framlade en mängd vidtgående radikala lagförslag, hvilka emellertid alla förkastades af lagstiftande rådet. För att bryta detta motstånd framlade regeringen ett förslag, enligt hvilket mandattiden till denna kammare skulle begränsas till sju år. Detta

förslag blef antaget af representkammaren, men af lagstiftande rådet förkastadt. Då guvernören uti den uppkomna konflikten ställde sig på lagstiftande rådets sida, blef han lämnad i sticket af den engelska regeringen, hvilken i frågor rörande koloniernas inre styrelse numera städse följer non-interventionsprincipen, och ersatt af en ny guvernör. Sedan denne i samråd med den radikala regeringen utnämnt en hel del af arbetarpartiets anhängare till ledamöter af lagstiftande rådet, blef förslaget om mandattidens begränsning äfven här antaget. Så småningom blef nu denna kammars karaktär fullständigt omskapad. Motståndarne till regeringen ersattes af anhängare till dess politik, och en vacker dag voro arbetarne obestridda herrar äfven i denna kammare.

Nu började ett storartadt experimenterande på den sociala lagstiftningens område i förening med ett våldsamt ingripande uti de enskilda medborgarnes fri- och rättigheter. Sålunda kan omnämnas, hurusom minimilöner fastställdes för alla möjliga yrken. Bland annat bestämdes, att landbruksarbetarne skulle hafva en dagpenning af 7 shillings eller 6 kr. 30 öre, ett belopp, som icke af någon finge underbjudas, vare sig af arbetare eller arbetsgifvare, utau att straff därför följde. Arbetarne, som till en början voro synnerligen belättna med denna anordning, fingo emellertid snart erfara, att de icke hade skäl att rosa den nya lagstiftningen. Resultatet blef nämligen den bittraste nöd för dagsverkarne, då endast helt få arbetsgifvare hade råd att betala sådana löner. Ett annat exempel på den nya lagstiftningen kan ock förtjäna anföras. För att betrygga lugnet å arbetsmarknaden inrättades särskilda förliknings- och skiljedomstolar. De förra hafva visat sig icke medföra någon vidare nytta, då endast ett mycket litet antal arbetstvister där kunnat utjämnas. De hafva dock ansetts böra bibehållas, enär de äro de enda organ, hvarigenom en fullständig utredning af de föreliggande tvistepunkterna kan ernås. Hvad skiljedomstolarna däremot beträffar, hafva dessa städse intagit en mot arbetsgifvarne fullständigt afvog hållning. Detta är också helt naturligt, då man betänker, huru de äro sammansatta. Enligt lagens bestämmelser skall skiljedomstolen bestå af tre ledamöter, en utsedd på förslag af arbetsgifvarne och en på fackföreningarnes. Den tredje ledamoten utses af regeringen, men då denna helt och hållet är beroende af arbetarpartiet i parlamentet, kommer denne ledamot att alltid blifva en för arbetarnes fordringar gynnsamt stämd person. Det blifver således i domstolen två representanter för arbetarne och en för arbetsgifvarne. Resultatet har också blifvit att skiljedomstolarne nästan alltid ställt sig på arbetarnes sida. Då härtill kommer, att alla strejker och lockouter äro förbjudna

vid ofantligt höga böter, kan man förstå, att arbetarne skola känna sig såsom fullkomliga herrar i landet, under det arbetsgifvarne äro förtviflade. Att med framgång bedrifva någon industri i dessa länder, är knappast möjligt längre. Den exportindustri, som förut funnits, har nästan helt och hållet nedlagts. Läder och mjöl äro nämligen de enda industriartiklar, som för närvarande exporteras i någon större mängd. Landtbruket arbetar också med stora svårigheter, då det icke kan betala den lagligen fastställda dagpenningen.

Såsom öfverallt annorstädes, där den allmänna rösträtten användes och de konservativa intressena icke gifvits tillräcklig plats i representationen, har man jämväl i Australien och Nya Zeeland fått bevittna, hurusom statens finanser handhafves på ett synnerligen lättvindigt sätt. Sparsamhet med allmänna medel äger icke rum. Anslag till en hel del mer eller mindre onödiga företag beviljas och bestridas med lånemedel, i den mån skatterna ej därtill förslå. Som exempel på huru man går till väga, kan nämnas, att, då arbetsbrist föreligger, staten ofta besluter anläggandet af järnvägar in i ödemarkerna, företag, som sakna alla betingelser för att kunna bära sig. Då kostnaderna för dylika och andra liknande företag i de flesta fall läggas på framtiden, är det uppenbart, att statsskulden skall växa till ofantliga belopp. Enligt hvad det uppgifves, hade Australien, som har omkring en million invånare mindre än Sverige, 1905 en statsskuld af 4,152,000,000 kronor. År 1906 utgjorde den 4,292,000,000 kronor, således en ökning på ett enda år af 140,000,000 kronor. Nya Zeeland, med en folkmängd af 948,649, hade år 1905 en statsskuld af 1,033,000,000 kronor och år 1906 1,074,000,000. Således en ökning af 41,000,000 kronor. Därest man i vårt land anlitat lånevägen i samma utsträckning som i Nya Zeeland, skulle vi haft en statsskuld å omkring 6,100,000,000 kronor, och om vi skuldsatt oss på samma sätt som Australien, en statsskuld af c:a 5,000,000,000 kronor. Huru ofantligt mycket bättre ställdt det är här i landet, framgår däraf, att vår statsskuld år 1907 endast utgjorde 420,852,244 kronor. Gifvet är, att under sådana förhållanden skatterna skola uti ifrågavarande länder vara mycket högt uppdrifna. Men de makten innehafvande arbetarne hafva vetat skydda sig. Sålunda äro inkomster intill 3,888 kronor skattefria. Ett annat exempel på den ojämnna fördelningen af skattebördan är, att ägare af mer än 400 hektar jord måste erlægga dubbel skatt. En mångfald dylika exempel på huru det socialistiska herraväldet farit fram i dessa länder skulle kunna andragas, men det anförda torde vara nog för att belysa ställningen därstädes.

Betecknande för förhållandena i Australien är äfven, att, då ännu under förra århundradets sista årtionde en betydlig invandring ägde rum, som sedan för hvarje år minskats, har däremot utvandringen ökat, hufvudsakligen från landsbygden, så att den år 1905 uppgick till icke mindre än 46,686 personer. Samma år utvandrade från Sverige 24,046 personer.

Af hvad som ofvan anförts rörande de politiska förhållandena i de länder, där den allmänna rösträtten blifvit införd, finner man, att öfverallt, där de samhällsbevarande intressena erhållit tillbörligt inflytande i representationen, tillståndet i landet kan betecknas såsom tämligen *lyckligt och tillfredsställande*. I de länder åter, där sådan motvikt mot den allmänna rösträtten saknas, är förhållandet motsatt. Man ser sålunda, hurusom i dessa länder radikaler och socialister tillskansat sig all makt och huru de begagna densamma för att ensidigt befordra sina intressen på bekostnad af de andra samhällsklassernas. Statens finanser handhafvas på ett sätt, som måste innebära den allra största fara för dessa länders ekonomiska själfständighet. I den mån medel till betäckande af de många mer eller mindre onödiga utgifterna icke kunna erhållas genom en hård och mången gång orättfärdig beskattning af kapital och industri, anlitas lånevägen i en utsträckning, som måste anses synnerligen vådlig för landets framtid. På lagstiftningens område är ett ständigt experimenterande, som helt naturligt måste alstra en ständig osäkerhet på alla områden, minska aktningen för lagens helgd och komma industri och kapital att lämna landet.

Med dessa resultat af den allmänna rösträtten för ögonen är det uppenbart, att, därest man önskar en lugn och lycklig framtid för vårt land, man måste ställa sig absolut afvisande inför hela det nu hvilande rösträttsförslaget med dess brist på samhällsbevarande garantier.

Enligt detta förslag skall den allmänna rösträtten införas vid valen till Andra Kammaren. Antalet valmän, som, enligt den statistiska centralbyråns redogörelse för allmänna valen till denna kammare för riksdagsperioden 1906—1908, år 1905 utgjorde omkring 530,000, kommer att på en gång ökas till öfver 1,000,000. Då nästan alla de nytillkomna valmännen tillhöra kroppsarbetarnes klass och ett mycket stort antal af de nuvarande valmännen intaga enahanda samhällsställning, är det alldeles gifvet, att de valmän, som tillhöra arbetarklassen, komma uti en öfverväldigande majoritet och få det afgörande bestämmandet vid valen. Då man så vidare tager i betraktande, att kroppsarbetare till stor del äro mer eller mindre öppna anhängare af de socialistiska samhällslärorna, kan man med ganska stor visshet förutsäga, att den

nya Andra Kammaren kommer att till stor del bestå af socialistiska arbetarerepresentanter. Nu kan man visserligen häremot invända, att det proportionella valsättet skall utgöra ett hinder för att en enda klass tillskansar sig ett större antal platser än som enligt dess styrka tillkommer detsamma och att minoriteterna därigenom skola erhålla tillbörlig andel i representationen. Teoretiskt sedt låter detta resonemang mycket tilltalande, men i praktiken kommer det helt visst att ställa sig helt annorlunda. När man talar om proportionalismen såsom en garanti för minoriteterna, förbiser man en sak af största vikt, nämligen att valkretsarna måste vara så stora eller med andra ord hafva att utse så många representanter, att proportionaliteten *kan* verka. Då de förögna och burgna (enligt en af professor Fahlbeck i ett föredrag meddelad uppgift) endast utgöra omkring 6 procent af landets befolkning, skulle det följaktligen fordras valkretsar med 16 representanter, för att denna minoritet skulle kunna få någon af sina män vald. Som vi veta, skulle emellertid valkretsarna blifva betydligt mindre. I regel komma endast 3 à 5 representanter på hvarje valkrets. Under sådana förhållanden är det tämligen uppenbart, att de samhällsbevarande intressena icke skola få tillbörligt rum i den nya Andra Kammaren. Äfven om så skulle vara, att de lyckas därstädes förskaffa sig ett litet antal representanter, blifver detta dock af ringa eller ingen betydelse, då radikaler och socialister i hvarje fall komma uti en öfverväldigande majoritet. Den kraftiga organisation och fullständiga disciplin, som, i motsats till hvad förhållandet är inom de borgerliga meningsgrupperna, förefinnes inom det socialistiska partiet, kommer att från första stund i hög grad bidra härtill.

Äfven om man ej kan godkänna den uppfattningen, att rätten att deltaga i val af riksdagsmän är en alla medborgare tillkommande naturlig rätt, utan i stället måste hålla på den åskådningen, att den bestämmande normen vid afgörandet af frågan, i hvilken utsträckning den politiska rösträtten må tillkomma de enskilda medlemmarna i ett samhälle, bör vara *hela samhällets väl*, skulle man dock möjligen kunna lämna den ifrågasatta rösträttsreformen sitt understöd, om den inskränktes till att afse endast Andra Kammaren. Därest Första Kammaren lämnades orubbad och således fortfarande komme att utgöra en representation för de samhällsbevarande intressena, för bildningen, förmögenheten och den större erfarenheten, skulle densamma nämligen bilda en motvikt mot radikalismen i Andra Kammaren och därigenom blifva i stånd att i väsentlig mån hindra de mest betänkliga verkningarne af den

allmänna rösträttens införande. Nu blefve emellertid detta icke fallet. Rösträttsfrågans lösning skall köpas för ett pris, som innebär uppgifvandet af grunderna för Första Kammarens ställning inom representationen. Då tvåkammersystemet här i landet infördes, afsåg man, såsom motiveringen till det nya representationsförslaget år 1865 utvisar, att åt Första Kammaren gifva en sådan sammansättning, att den komme att utgöra ett uttryck för en mera bestående politisk åskådning och därigenom blifva ägnad att hindra förhastade beslut och allt för häftiga omkastningar och systemskiften, hvilka kunde menligt inverka på samhällets lugna utveckling och framåtskridande. Kammarens uppgift är således att skydda och tillvarataga de konservativa intressena i samhället.

Frågar man sig nu, huruvida Första Kammaren skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla denna sin uppgift, därest det hvilande rösträttsförslaget varder slutligt antaget, måste, efter allt att döma, svaret härå blifva nekande. Därest man stannat vid att såsom af konstitutionsutskottet vid 1906 års riksdag föreslogs, införa det proportionella valsättet endast vid valen *inom* landstingen och stadsfullmäktige, hade faran för, att de konservativa intressena ej skulle få tillbörlig representation, ej varit så stor. Väl hade då åtskilliga af kammarens medlemmar kommit att tagas från mer eller mindre avancerade vänsterpartier, men i stort sedt hade kammarens karaktär af en representation för de samhällsbevarande intressena kommit att blifva oförändrad. Genom den *totala* omgestaltning af den kommunala rösträtten, som ursprungligen af ingen begärts i *samband* med en rösträttsreform, utan blott tillkommit för att kunna införa det proportionella valsättet, hvars värde som konservativ garanti härvidlag saknar hvarje betydelse, kommer Första Kammaren att fullständigt radikaliseras i likhet med Andra Kammaren. Den företagna begränsningen af den kommunala röstskalan är nämligen af så genomgripande natur, att arbetarklassen kommer att blifva fullständiga herrar jämväl i denna kammare. Man behöfver blott komma ihåg, att de kommunala röstskalorna skulle blifva så beskaffade, att fyra, högst fem arbetare kunna kullrösta det största bolag. När man vidare betänker, att de burgna i landet, såsom ofvan erinrats, endast representera omkring sex procent af befolkningen, är det ju alldeles uppenbart, att de kroppsarbetande klasserna och dem närstående skola komma att behärska valen till landstingen.

Detta kommer att än mer blifva förhållandet i framtiden, när penningvärdet på grund af ökad guldproduktion faller. År 1887 var hela världens guldproduktion nära 548,000,000 francs och år 1906 om-

kring 2,100,000,000 francs. Sålunda nära fyrdubblad på mindre än 20 år. Omkring år 1855 var lönen för ett dagsverke på många ställen i vårt land 50 öre, men nu är den mera än fyrdubblad. Då denna ökning i guldproduktionen efter upptäckten af fyndigheterna i Transvaal antagligen kommer att fortgå, är det mycket möjligt och troligt, att inom 50 år härefter en arbetares nuvarande inkomst fyrdubblats. Enligt den nu föreslagna röstskalan kommer han då att förfoga öfver samma antal röster, som de förnämsta röstägare.

Nu kan man visserligen äfven här göra samma invändning som i fråga om Andra Kammaren, nämligen att det proportionella valsättet skall förhindra, att en enda klass lägger beslag på alla platser i landstingen. Men som redan förut påvisats, kan detta valsätt icke få någon betydelse i nu förevarande fall, enär det antal landstingsmän, som i hvarje valkrets skall utses, är alltför ringa för att proportionaliteten skall kunna göra sig gällande, då de konservativa och radikala partiernas numerär är så olika. Man har sålunda all anledning förvänta, att landstingen komma att få en mycket utpräglad radikal läggning. Under sådana förhållanden är det alldeles uppenbart, att jämväl Första Kammaren kommer att till öfvervägande del bestå af radikaler och socialister. *Ty hvarför skulle icke arbetarne här som i Australien och Nya Zeeland insätta representanter ur egna led?* Kammarens allmänna karaktär kommer följaktligen att genomgå en fullständig och genomgripande förändring. Dess likhet med Andra Kammaren blifver så mycket större som den beslutade nedsättningen af valbarhetscensus och införandet af arfvode för ledamöterna lämna tillfälle för valmännen att utse representanterna blott bland sig själfva. Den närmaste följden blifver således, att bildningen och de samhällsbevarande intressena icke i nämnvärd grad få några målsmän inom kammaren. Dess allmänna bildningsnivå kommer följaktligen att sjunka i högst betänklig grad.

Resultatet af Första Kammarens ombildning blifver således, att de samhällsbevarande intressena mista sin andel i representationen och att följaktligen ingen motvikt mot den allmänna rösträtten längre kommer att finnas inom densamma. Detta är så mycket mer betänkligt, som man icke numera kan hos konungamakten påräkna en sådan motvikt. Redan sedan lång tid tillbaka har man nämligen kunnat konstatera en ständigt fortgående inskränkning uti Konungens maktsfär. Denna förändring i maktställning kommer visserligen icke så mycket till synes i det yttre, men är så mycket mera påtaglig i reellt hänseende. Genom införandet af årliga riksdagar och statsrådets deltagande i kamrarnas öfverläggningar har Kungl. Maj:t blifvit allt mer och mer beroende af

Riksdagen. Det ena området efter det andra af Konungens ekonomiskt-administrativa lagstiftning har dragits in under Riksdagens medbestämmanderätt. Det gifves numera tyvärr knappast någon enda fråga af större vikt och betydelse, där Kungl. Maj:t fattar ett beslut utan Riksdagens hörande. Därest det hvilande rösträttsförslaget antages, kommer konungamakten att blifva i än högre grad beroende af Riksdagen. Det stöd den för närvarande kan påräkna i Första Kammaren mot alltför långt gående ingrepp i dess maktsfär, undanryckes genom denna kammars radikaliserings, hvilket är så mycket mera betänkligt, som Kungl. Maj:t i dubbelt måtto har varit i behof af detta stöd vid den allmänna rösträttens införande till Andra Kammaren. Då det parlamentariska styrelsesättet är en naturlig konsekvens af det föreliggande förslaget, kommer konungamakten att blifva än mera försvagad än för närvarande. Dess beroende af Riksdagen och det där härskande majoritetspartiet blifver *fullständigt*. Den starka konungamakt, för hvilken vårt folk alltid haft en bestämd förkärlek, och som vår författning velat skapa såsom en motvikt mot en enväldig riksdag, kommer helt och hållet att försvinna och nedsjunka till ett verkställande organ för det inom Riksdagen mäktigaste partiet.

Man finner sålunda, hurusom det hvilande rösträttsförslaget fullständigt bryter med andan i vår författning. Den erkänt riktiga dualistiska princip, som kommit till uttryck i maktens fördelning mellan konung och riksdag, göres helt om intet. I stället för tvenne med samma behörighet och myndighet utrustade karaktärsskilda kamrar, får man två kamrar af alldeles samma skaplynne, hvilket i realiteten blir detsamma som ett enkammarsystem. Redan för närvarande hafva vi understundom haft kännedom om hvart detta system kan leda. De gemensamma voteringarna innebära ju reellt sedt ingenting annat än ett upphäfvande af tvåkammarsystemet i de fall, då kamrarna icke kunna ena sig rörande vissa finansiella frågor. Till följd af Första Kammarens konservativa karaktär och större homogenitet har denna kammare dock kunnat, trots sitt ringare ledamotsantal, utöfva ett icke oväsentligt inflytande på de gemensamma voteringarnas utgång. Efter den nya ordningen kommer detta emellertid icke att blifva fallet. Redan vid en demokratisering af enbart Andra Kammaren skulle Första Kammaren i de flesta fall hafva kommit att ligga under vid de samfälliga omröstningarna för den öfvermäktiga radikala majoriteten i förstnämnda kammare. Sedan äfven Första Kammaren grundligt radikaliserats, komma de konservativa intressen, som tilläfvventyrs få en plats i representationen, att helt och hållet blifva utlämnade på nåd och onåd åt socialister och radikaler.

Frågar man sig nu, huru resultatet af den nya författningen skall ställa sig i praktiken, är svaret icke svårt att afgifva. Helt visst kommer det att hos oss gå i alldeles samma riktning som i öfriga länder, där den allmänna rösträtten blifvit införd och nödiga konservativa garantier saknas. Någon anledning att antaga, det resultatet här skulle blifva bättre, förefinnes icke. Vål vill jag icke bestrida, att till en början något utrymme kommer att beredas åt de samhällsbevarande krafterna, men i den mån de radikala lära känna, hvilken makt den nya författningen lägger i deras händer, komma de förvisso att fullt utnyttja densamma. Såvidt jag har mig bekant, finnes icke något land med en så radikal författning. En segrande revolution har knappast någonstädes en mera genomgripande konstitution. Man kan således, efter mitt förmenande, med största visshet förutsätta, att den politiska utvecklingen kommer att gå åt samma håll som exempelvis i Norge, Frankrike, Australien och Nya Zeeland. På lagstiftningens område kommer det att blifva ett experimenterande med alla möjliga sociala reformprojekt. Gifvet är naturligen, att radikaler och socialisterna, efter att hafva tillvällat sig makten inom representationen och det bestämmande inflytandet på regeringens sammansättning, skola söka på alla områden genomföra sina speciella önskemål på bekostnad af öfriga samhällsklassers intressen. På det finansiella området kan man ock förvänta, att nämnda partier skola, såsom fallet är uti nyssnämnda länder, begagna sig af sin makt för att befordra sina intressen. För att få medel till bestridande af alla de mer eller mindre onödiga företag, som komma att beslutas, kommer man gifvetvis att i främsta rummet införa en hård beskattning af kapital och industri. Erfarenheten från andra länder visar nogsamman detta. I den mån medel icke kunna på detta sätt anskaffas, kommer man att anlita lånevägen. Man kan således med visshet förutse, att statsskulden kommer att växa i en hittills oanad grad, utan att landet får någon verklig valuta för de stora utgifterna. Försvarsväsendet, hvilket är en lifsbetingelse för vårt lands framtid och självständighet, kommer att försummas. Då man vet, att försvarsnihilismen räknar nästan alla sina anhängare inom det radikala och socialistiska lägret, har man alla skäl att antaga, det så kommer att blifva förhållandet. Den försvarsfientliga agitationen, som af socialisterna under de senare åren bedrifvits inom armén och flottan, vittnar också tillräckligt tydligt härom. Såsom ett exempel på hvad denna agitation redan nu kan åstadkomma, vill jag endast omnämna, hurusom uti en af chefen för ett af våra landsortsregementen till vederbörande ingifven rapport framhålles, att af 22 man vid reserven, som varit berättigade

till anställning såsom vice korpraler i regementets reserv, endast 10 kunde förmås söka sådan anställning. De öfriga vågade det icke, enligt hvad de uppgifvit, af fruktan för obehag från de s. k. ungsocialisternas sida. Med dylika exempel för ögonen kan man sannerligen hafva skäl att misströsta om vårt lands framtid.

Inom området för *kommunernas* verksamhet torde med all sannolikhet förhållandena ej komma att blifva bättre. Genom den fullständiga omstöpnigen af den kommunala röstskalan kommer all makt i händerna på en radikal och icke skattskyldig socialistisk arbetarklass. Hvilka följderna däraf komma att blifva, har jag redan uppvisat genom att åberopa förhållandena i vårt grannland Norge och i Frankrike. Liksom i dessa länder komma äfven hos oss dryga skatter att utkrävas, hvilka framför allt drabba och förlama den industriella verksamheten. Då man betänker, att arbetarne icke äro på samma sätt som den besutna delen af befolkningen intresserade af att kommunernas skuldbörda ej allt för mycket ökas, kan man vara viss på, att lånevägen kommer att anlitas i mycket hög grad för att anskaffa erforderliga medel till bestridande af kostnaderna för sådana ändamål, som direkt tjäna arbetarnes intressen. Antagligen får man hos oss se kommunernas medel användas på samma sätt som i Mühlhausen och Marseille, där kommunalstyrelserna beslöto understöd åt strejkande arbetare, hvilket i främsta rummet fick betalas af den utaf strejkerna drabbade industrien. Drygt betungande skatter komma att utkrävas af de nu burgna inom kommunerna för att användas till företag och utgifter, som ej gifva någon afkastning, utan blott äro till mer eller mindre tillfälligt gagn för den skattebestämmande men föga skattebetalande delen bland kommunernas medlemmar. Af ren egennytta kunna dyrbara företag beslutas och genomföras, som för kommunerna medföra stora kostnader. I en kommun komma några af dess medlemmar, en byggmästare, en murare, en målare och ett par andra öfverens att skaffa sig en extra inkomst på kommunens bekostnad. Därför föreslås uppförande af ett kommunalhus, naturligen afsedt äfven till lokal för olika föreningars sammanträden. De föga skattebetalande arbetarna se naturligen gärna, att ett sådant hus uppföres och detta ännu mer genom löfte af förslagsställarne att få god arbetsförtjänst vid husets byggande, hvarför det går lätt att med stor majoritet genomdrifva beslutet på kommunalstämma, oaktadt protester af ett fåtal, som äro nog olyckliga få betala kanske $\frac{9}{10}$ af kostnaderna. När byggnaden är färdig, fortsättes på den inslagna vägen med uppförande af skolhus, skolkök och »folkets hus», ja, inga hinder finnas, att, sedan skolköket är uppfördt, beslut fattas på sätt som skett i en

kommun i Norge, att barnen skola hafva fri mat i skolan. Företag, som tjäna ett allmänt intresse, komma däremot icke att röna samma understöd. Så kommer, för att taga ett exempel, endast i undantagsfall kommunerna att lämna sitt understöd åt nya järnvägsföretag. Den föreskrifna majoriteten af två tredjedelar af alla rösterna, som skulle erfordras för beviljande af »anslag till nya ändamål eller behof» (§ 21 i förordningen om kommunalstyrelse å landet enligt dess föreslagna ändrade lydelse,) kommer säkerligen endast i rena undantagsfall att kunna uppdrivas. Redan nu har det visat sig svårt att få enkel majoritet för understöd åt nya järnvägsbyggnader, och likväl måste man erkänna, att det knappt är något, som fört vårt land så framåt som kommunikationsväsendets storartade utveckling.

Med det anförda har jag sökt visa, hvilka stora brister, som vidlåda det hvilande rösträttsförslaget och som efter mitt förmenande göra detsamma från konservativ och samhällsbevarande synpunkt fullkomligt oantagligt. Hvari skall man då söka anledningen till att ett förslag, som, enligt hvad all erfarenhet från främmande länder gifvit vid handen, kommer att medföra stora olyckor för land och folk, kunnat af Riksdagen preliminärt antagas? Orsakerna härtill äro helt visst flere, men jag tror mig icke taga miste, om jag säger, att den hufvudsakliga och förnämsta anledningen till Riksdagens beslut varit, att man inom representationen blifvit alldeles utledsen på den långvariga och kraftförödande rösträttsstriden. Man ville hafva ett slut på densamma för att få tid och ro att ägna sig åt arbetet med lösningen af de många andra viktiga frågor, som stå på dagordningen här i landet. Striden har pågått så länge och det ena förslaget efter det andra hade framkommit, pröfvats och förkastats, att man slutligen ansåg sig böra taga hvad som bjöds af fruktan att få något ännu sämre. För hvarje gång ett nytt förslag framkom, flyttade radikaler och socialister sina positioner längre åt vänster och det såg nästan ut, som om man på det hållet icke önskade komma till en uppgörelse. För socialisterna kunde ett afblåsande af striden icke gärna ses med blida ögon, då detta parti, som bekant, haft sitt förnämsta agitationsmedel i rösträttsfrågan. I tanke på att med en gång bringa denna ur världen, framlade Kungl. Maj:t 1907 ett förslag, som stod vänster om liberalernas förslag och, ehuru detsamma var af sådan beskaffenhet, att det från konservativ synpunkt icke borde bifallas, blef det dock antaget, och detta till och med sedan det ytterligare radikaliserats. Man fick bevittna, icke blott huru tidningarna, som dittills fört de samhällsbevarande intressenas talan, lämnade dessa i sticket och anslöto sig till det radikaliserade förslaget, utan till och

med det, såvidt jag vet, i vår riksdagshistoria oerhörda, att statsministern, innan ännu ett ord i Riksdagen yttrats om detsamma, öfvergaf den ståndpunkt Kungl. Maj:t enligt propositionen i ämnet intagit, och anslöt sig till förslaget. Frukten för att få något ännu värre hade så bemäktigat sig de konservatives sinne, att de icke gåfvo sig tid att närmare eftertänka, hvilka beklagliga följder detta förslag skulle komma att medföra. Var obekantskapen med förslagets konsekvenser stor inom Riksdagen, var den dock ännu större hos allmänheten. Frågan om valsättet hade i den allmänna diskussionen gjorts till hufvudsak, ehuru denna fråga dock var af underordnad betydelse. Hufvudsaken åter, den allmänna rösträttens införande utan några *konservativa* garantier, hade skjutits alldeles åt sidan. En hel del af det konservativa partiet har tröstat sig med att förslagets antagande icke skulle medföra så stora förändringar. Några flera valmän skulle tillkomma, Första Kammaren få något mindre inflytande, och inom kommunerna skulle allt nog reda sig hädanefter som hittills. Man har icke gjort sig mödan att genomtänka förslagets konsekvenser. Rösträttsfrågans lösning kom att ske i trötthetens och resignationens tecken. Under sådana förhållanden och då allmänheten hittills hyst en för vårt land hedrande tilltro till riktigheten af de lagar och författningar Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutat, är det icke att förundra sig öfver, att man mångenstädes i landet känt sig tillfredsställd med den lösning, som rösträttsfrågan vid förra årets riksdag erhöll. Men detta är en sak, som icke *kan* eller *får* inverka på bedömandet af förslagets förtjänster eller brister. Är det så, att detsamma kommer att medföra stora olyckor för vårt land, och därom är jag förvissad, af skäl som jag ofvan anført, då bör förslaget förkastas och rösträttsstriden å nyo upptagas och fortsättas, tills en för hela samhället verkligt lycklig lösning kan vinnas. Det är en dålig politik att lösa en för land och folk så oerhördt viktig fråga i trötthetens och slapphetens tecken.

Antagligen är det många, som hafva den åsikten, att en hvilande grundlagsändring ovillkorligen måste antagas, men flere gånger har det i vår riksdagshistoria inträffat, att representationsförslag antagits och förklarats hvilande, som dock vid det slutliga afgörandet förkastats, sedan de under en lugnare besinning och moget pröfvande befunnits vara fotade på orätta grunder. Först framkom 1841 från regeringen ett radikalt förslag med enkammersystem, som modifieradt till tvåkammersystem antogs för att förkastas vid 1844 års riksdag. Nästa förslag väcktes af regeringen 1848, hvilket var mindre radikalt, ehuru

det framkommit såsom »en gärd af fruktan», och afslogs vid 1851 års riksdag. Det samma år af grefve G. Lagerbjelke väckta förslaget, som sökte bibehålla konservativa element i Riksdagen, lyckades förklaras hvilande, men rönt samma öde som de föregående, genom att afslås vid 1854 års riksdag.

Nu är det visserligen min bestämda öfvertygelse, att, därest det hvilande förslaget varder slutligen antaget, reaktionen mot detsamma en gång kommer, sedan man erfarit, hvarthän det leder. *Men huru skall rättelse då kunna vinnas?* De vapen de konservativa och samhällsbevarande klasserna nu äga, hafva då vridits dem ur händerna. Det parti, som då sitter vid makten, är icke känt för att vika undan utan strid. I stället för att taga lärdomar, af hvad som skett i andra länder och kraftigt bekämpa de mot samhället fientliga makterna, skola vi nu i stället åt dem utlämna hela den politiska makten. Detta är en fullständig själfuppgifvelse och historien lär oss, att sådan alltid ledt till undergång för en nation.

Af hvad som ofvan anförts är det uppenbart, att jag för min del icke kan finna det hvilande förslaget vara af beskaffenhet att böra antagas. Jag vågar till och med betvifla, att någon lösning af rösträttsfrågan öfver hufvud är af behofvet påkallad. Det nuvarande 800-kronors strecket är nämligen så lågt, att, därest en riktig taxering göres, allmän rösträtt i det närmaste redan nu skulle finnas. Vill man dock icke bibehålla detta streck, och jag erkänner, att det ur vissa synpunkter sedt kan vara mindre lämpligt, så må man då besluta sig för införandet af allmän rösträtt till Andra Kammaren. Men detta endast under förutsättning, att samhällsbevarande garantier mot massans maktmissbruk förefinnas. Dit räknar jag i främsta rummet en stark och af Andra Kammaren oafhängig Första Kammare, där bildningen och de samhällsbevarande intressena kunna tillbörligen representeras. Förutsättningen härför är, att denna kammare lämnas till sin sammansättning orubbad, eller ock, därest detta af en eller annan orsak icke skulle kunna ske, att grunderna för dess bildande blifva sådana, att kammarens allmänna karaktär af ett i ordets egentliga bemärkelse verkligt öfverhus icke undergår någon mera väsentlig förändring. Denna sin karaktär skulle Första Kammaren kunna bevara, om dess medlemmar delvis utsåges af mera representativa korporationer och samfund inom samhället. Sålunda skulle exempelvis väljas särskilda representanter för akademier, högre undervisningsanstalter, för handel, sjöfart och industri etc., hvilka senare näringar för närvarande hafva ett alldeles oproportionerligt litet

antal representanter i Riksdagen. Ett annat villkor för den allmänna rösträttens införande vid val till Andra Kammaren är, att de gemensamma voteringarna afskaffas, ty skulle dessa kvarstå, kommer Första Kammaren att helt och hållet blifva utlämnad på nåd och onåd åt den radikala och socialistiska majoriteten i Andra Kammaren. Vidare bör mandattiden till sistnämnda kammare utsträckas, så att man åtminstone må besparas alltför ofta återkommande valstrider. För ledamöterna kan det aldrig vara annat än till afsevärdt gagn, att få någon tid på sig att sätta sig in i riksdagsarbetet och förvärfva sig vana vid handläggningen af alla de viktiga frågor, som komma under Riksdagens behandling. Huruvida valsättet blir proportionellt eller icke, torde vara af jämförelsevis mindre betydelse.

Därest de nu anförda synpunkterna vinna beaktande, torde icke någon större fara för den allmänna rösträttens införande i vårt land föreligga. Frågan blir då löst ur synpunkten af det helas väl, icke på ett sätt, som endast tillfredsställer maktbegäret hos en viss klass. I en för vårt land så viktig fråga gäller det mer än eljest att hafva i minnet Konung Gustaf I:s ord till sina söner: Quidquid agis, prudenter agas, et respice finem. (Hvad du än gör, handla klokt och betänk slutet!)

Då, af skäl som ofvan anförts, det hvilande rösträttsförslagets slutliga antagande skulle leda därhän,

att i stort sedt en enda samhällsklass, arbetarne, kommer att besätta nästan alla platserna i Andra Kammaren,

att samma samhällsklass jämväl får det afgörande inflytandet på Första Kammarens sammansättning,

att följaktligen de samhällsbevarande intressena undanträngas från det inflytande de alltid böra äga i en representation,

att konungamakten ytterligare försvagas och göres beroende af ett inom Riksdagen härskade radikalt och socialistiskt majoritetsparti,

att sedan makten sålunda öfvergått till ett mot det nuvarande samhället fientligt parti, ett för landets lugna och lyckliga framåtskridande vådligt experimenterande på lagstiftningens område kommer att vidtagas,

att genom antagande af det nu hvilande förslaget det kommer att möta öfverstigliga svårigheter, att på laglig väg åter införa en för landets lugna utveckling tillfredsställande representation,

att statens finanser komma att i hög grad misskötas, skatterna i oro- väckande grad ökas, och utvandringen i hittills icke anad grad tilltaga,

att den kommunala makten kommer i händerna på de af kommunernas medlemmar, som äro minst intresserade för att kommunernas utgifter hållas inom tillbörliga gränser,

att man följaktligen i vårt land får göra samma erfarenheter rörande den kommunala styrelsen som exempelvis i Norge, samt att försvaret till lands och sjöss kommer att försummas, så att Sveriges urgamla frihet och själfständighet äfventyras,

får jag tyvärr utan hopp om bifall, vördsamligen hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes genom representanter för skilda politiska riktningar låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändrade bestämmelser rörande valrätten till Riksdagens Andra Kammare och öfriga i samband därmed erforderliga ändringar i grundlagarna, att de samhällsbevarande intressena alltjämt må bibehållas vid den andel i representationen, som de enligt grundlagens mening böra äga.

Stockholm den 4 maj 1908.

G. Benedicks.